

**Izveštaj o radu Građanskih inicijativa
za 2022. godinu**

UVOD

Tokom 2022. godine, civilno društvo u Srbiji nastavilo je da se suočava sa ograničenjima osnovnih prava u vezi sa građanskim aktivizmom: slobodom izražavanja, udruživanja i okupljanja. Ugrožavanje slobode okupljanja kulminiralo je odlukom vlasti da zabrani prvo održavanje Europrajda u Beogradu. Pored ove najavljene zabrane, protesti o pitanjima životne sredine suočeni su sa ograničenjima, a zaštitnici životne sredine sa sudskim uznemiravanjem kroz SLAPP tužbe (strateške tužbe protiv učešća javnosti). Ovo su razlozi zbog kojih je Srbija stavljena na [CIVICUS-ovu listu](#) za praćenje zemalja u kojima je došlo do ubrzanog pada građanskih sloboda.

Građanske inicijative su tokom 2022. godine usmeravale svoje aktivnosti na monitoring okruženja za rad i razvoj organizacija civilnog društva i podsticanje aktivizma kroz dva programa: Otvaranje sistema i Aktivni građani.

Tokom 2022. godine Građanske inicijative su blisko sarađivale sa preko **500 aktivističkih inicijativa** širom Srbije.

PROGRAMI GRAĐANSKIH INICIJATIVA

1. OTVARANJE SISTEMA

Slobode izražavanja, udruživanja i okupljanja

Građanske inicijative su u periodu januar – decembar 2022. godine **objavile 23 dvonedeljna izveštaja „Tri slobode pod lupom“**, izveštajnog procesa koji prati stanje slobode izražavanja, okupljanja i udruživanja u Srbiji. Pored toga, objavljeno je **16 izveštaja „Izbori pod lupom“** u periodu od 15. februara do 31. marta 2023. godine, koji pokrivaju kršenja ljudskih prava i osnovnih sloboda tokom predizborne kampanje pred izbore 3. aprila 2022.

Zaključno sa 31. decembrom 2022. godine, 131 pojedinačan slučaj kršenja ljudskih prava i osnovnih sloboda dokumentovano je kroz izveštaje „Tri slobode pod lupom“, od kojih se 85 odnosilo na slobodu izražavanja, 30 na slobodu udruživanja i 16 na slobodu okupljanja. Od 131 slučaja, 33 su bili fizički napadi, 40 verbalni napadi i 58 slučajevi pritiska. Dodatna 84 slučaja dokumentovana su kroz izveštaje „Izbori pod lupom“, tako da je ukupan broj slučajeva u 2022. godini iznosio 215, što predstavlja značajno uvećanje u odnosu na 131 zabeležen slučaj u 2021. godini.

Građanske inicijative su koordinisale **Platformu „Tri slobode“** (u daljem tekstu: Platforma) koja okuplja više od 20 organizacija civilnog društva čiji je delokrug rada vezan za tri osnovne slobode: slobodu izražavanja, udruživanja i okupljanja. Tokom 2022. godine, Platforma je pratila, dokumentovala i reagovala na 7 odvojenih slučajeva kršenja osnovnih sloboda i ljudskih prava.

Srbija je dodata na **CIVICUS-ovu listu za praćenje** zbog odluke vlasti da zabrani EuroPride 2022 šetnju u septembru 2022. Pre i posle ažuriranja liste za praćenje, Građanske inicijative su aktivno komunicirale sa CIVICUS-om o redovnim ažuriranjima u vezi sa razvojem građanskog prostora u Srbiji.

Izveštaji koji su objavljeni 2022. uključuju: [Udruženja građana: Sužavanje prostora za delovanje 2021, Izbori pod lupom 2022: Građansko društvo za fer izbore](#), [Matrica za praćenje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva – izveštaj za Srbiju 2021](#).

GI su postale članica **Platforme organizacija za saradnju sa mehanizmima Ujedinjenih nacija za ljudska prava** osnovane od strane organizacija civilnog društva koje imaju značajno iskustvo zasnovano na izveštavanju pred mehanizmima UN za ljudska prava, koji prepoznaju potrebu i značaj kontinuiranog procesa izveštavanja ovim organima zasnovanog na dokazima, kao i praćenje sprovođenja preporuka koje mehanizmi upućuju Republici Srbiji. U sklopu Platforme, Građanske inicijative učestvovala su u pripremi doprinosa za Četvrti ciklus izveštavanja Republike Srbije o sprovođenju Međunarodnog pakta o političkim i građanskim pravima.

Sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma

Nastavljen je rad na Nacionalnoj proceni rizika iz senke, koja se sprovodi u skladu sa metodologijom koju su dali ekspert Ben Evans i Greenacre Associates. GI su do sada završile analizu postojećeg srpskog zakonodavstva u odnosu na Napomenu o tumačenju za R8, kao i pregled samoregulatornih mera NPO – kako trenutno postojećih tako i onih u razvoju. Pored toga, sprovedeno je pet fokus grupa sa različitim tipovima NPO (neformalne grupe, humanitarne NPO, NPO koje rade sa izbeglicama, kao i dve fokus grupe sa NPO iz oblasti identifikovanih kao rizičnije za FT – Sandžaka i Preševske doline). Pored toga, sprovedena je telefonska anketa kako bi se procenila samopercepcija NPO o riziku od zloupotrebe BPPN/BPFT, svest o vladinim merama za borbu protiv PN/FT i njihov uticaj na sektor. U izveštajnom periodu završeno je istraživanje, prikupljeni podaci i izrađen nacrt analize na osnovu rezultata ankete u avgustu. Finalizovani izveštaj sa preporukama biće završen u narednom periodu na osnovu ovog nacrta i dodatnog desk istraživanja.

U smislu **dijaloga sa više zainteresovanih strana**, u martu je **održan sastanak između GI i Saveta Evrope u Srbiji**, da bi se na širem planu razgovaralo o potencijalnoj saradnji GI i NPO sektora sa vladom u primeni najnovijeg Akcionog plana za Prevenciju SPN/FT, koja je upravo usvojena. Tokom sastanka razgovarano je o modalitetu ove saradnje, u svetlu slučaja „Spisak“ i njegovih posledica. Predloženo je da SE olakša dijalog između GI i drugih nadzornih organa osim FOJ (Poreske i administrativne inspekcije).

U pogledu izrade **trening materijala o standardima i najboljim praksama FATF-a**, GI su pilotirale pristup u kojem je uvodni segment na osnovu međunarodnog okvira za BPPN/BPFT i njegovog uticaja na neprofitne organizacije uključen u postojeću obuku o finansijskom i administrativnom upravljanju. Ovo je rezultat povratnih informacija iz prethodnih modula treninga koji su bili u potpunosti usredsređeni na SPN/BPFT, gde su NPO izjavile da misle da su previše napredni i da imaju problema da razumeju relevantnost BPPN/BPFT za njihovo svakodnevno poslovanje. **U junu, GI su održale informativnu sesiju o transparentnom budžetiranju i praksama izveštavanja u neprofitnim organizacijama, koja je sadržala segment o FATF, R8 i kako globalni okvir za SPN/FT utiče na domaće zakonodavstvo.** S obzirom da GI implementiraju projekat (Civil Society Resilience Activity in Serbia) gde je jedna od komponenti mapiranje 30 neprofitnih organizacija sa različitom geografskom distribucijom i nivoima kapaciteta, i razvijanje treninga po meri za njih o različitim temama, uključujući finansijsko i administrativno upravljanje, ideja je da se koristi osnovna procena ovih NPO, koja je trenutno u toku, za razvoj različitih treninga o standardima FATF-a i najboljim praksama koje bi bile prilagođene njihovim različitim nivoima kapaciteta. Pored toga, na osnovu postojećih materijala ECNL-a i Globalne koalicije razvijaju se edukativni

leci (o globalnom okviru za BPPN/BPFT, nacionalnom okviru za BPPN/BPFT i inspeksijskim telima i o tome šta neprofitne organizacije mogu da urade da bi upravljale svojom usklađenošću). Osim što se distribuiraju preko naše mreže i NPO koje učestvuju u treningu, materijali (ili njihove verzije) mogu biti dostupni na platformi neprofitne.rs, koja se razvija kroz projekat CSRA, a koja je zamišljena kao centar resursa za samoregulaciju za neprofitne organizacije u Srbiji.

Savet za saradnju sa civilnim društvom

GI su aktivno učestvovala u formiranju **Saveta za saradnju sa civilnim društvom**. Nakon nekoliko sastanaka sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog, GI su facilitirale i pružale tehničku podršku za konsultativni proces unutar civilnog sektora kako bi se pronašao i predložio najbolji model za funkcionisanje Saveta. **74 OCD su aktivno učestvovala u ovom procesu konsultacija**. Početkom oktobra Ministarstvu je upućen zajednički pisani predlog, koji je proizašao iz procesa višemesečnih konsultacija sa zainteresovanim organizacijama civilnog društva. Ovaj predlog je sadržao mandat i strukturu Saveta, kao i način izbora članova Saveta. GI očekuju sledeći sastanak u organizaciji Ministarstva.

SLAPP tužbe

GI su postale članica **koalicije CASE – „Koalicija protiv SLAPP tužbi u Evropi“**. Na ovaj način, GI su postale nacionalna centralna tačka za Srbiju. GI su učestvovala na prvoj anti-SLAPP konferenciji održanoj 20. oktobra u Strazburu, kao i na sastanku koalicije 21. oktobra. GI planiraju da nastave rad na pomnom praćenju SLAPP tužbi i formiranju nacionalne koalicije čiji će članovi biti zainteresovane organizacije civilnog društva, novinarska i medijska udruženja.

Pravni okvir

U izveštajnom periodu naponi GI bili su usmereni na monitoring i doprinos kreiranju i donošenju zakonskih rešenja koja bi podržala rad OCD, njihovo uključivanje u njegovu implementaciju, kao i sprečavanje donošenja zakonskih rešenja u cilju sužavanja prostora za delovanje OCD. Takođe, važno je naglasiti da je 2022. bila izborna godina u kojoj su održani lokalni, parlamentarni i predsednički izbori, što je usporilo ili zaustavilo mnoge zakonodavne procese.

GI su dale doprinose za novi **Vladin akcioni plan za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma za 2022-2024**. GI su takođe prisustvovala Globalnom ekspertskom centru na ovu temu u oktobru u Parizu.

Kao koordinatori Međusektorske radne grupe za slobodu izražavanja i medija Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji u Srbiji, Građanske inicijative su sprovodile zagovaračke aktivnosti u vezi sa planiranim **izmenama Krivičnog zakonika koje imaju za cilj unapređenje pravne zaštite novinara**. Ovaj proces je započeo krajem 2021. godine, ali su konsultacije sa zainteresovanim organizacijama civilnog društva i novinarskim i medijskim udruženjima nastavljene tokom 2022. godine.

Radne grupe

GI su aktivno učestvovala u radu RG i javnoj raspravi o **nacrtu Zakona o socijalnom preduzetništvu** koja je trajala do sredine decembra 2021. godine, a sam nacrt je sadržao predloge koje su dale i/ili podržale GI. Izrada ovog dokumenta predstavljala je značajan napredak – bio je to konstruktivan proces koji je uključivao aktivno učešće OCD. Dok prethodni nacrti zakona nisu prepoznali specifičnu pravnu prirodu društvenih preduzeća osnovanih od strane OCD, konačni nacrt predstavlja značajno poboljšanje u ovom

pogledu. Zakon je usvojen početkom februara 2022. godine i postavlja pravni okvir za sektor socijalnog preduzetništva koji okuplja oko 500 kompanija.

Rad na nacrtu **Zakona o volontiranju** nastavljen je 2022. godine, nakon što je 2021. godine stavljen na javnu raspravu. GI su aktivno učestvovali u ovoj Radnoj grupi. Međutim, proces izrade novog zakona je kritikovan kao nedovoljno transparentan i participativan, pri čemu se određena rešenja uvode bez prethodne konsultacije sa predstavnicima civilnog društva u Radnoj grupi za izradu zakona, kako bi se ubrzao proces usvajanja zakona. Iako je jedan sastanak RG održan tokom 2022. godine, rad na ovom dokumentu još nije završen.

GI su nastavile da učestvuju u procesima u oblasti **reformе javne uprave**. GI su u aprilu i julu 2022. godine učestvovali na dva sastanka Nacionalne radne grupe za praćenje reforme javne uprave, a u maju na Otvorenom sastanku Posebne međuresorske radne grupe za realizaciju učešća Republike Srbije u Inicijativi za partnerstvo za otvorenu upravu i Drugom sastanku Međuresorske projektne grupe za stručne poslove u koordinaciji i praćenju procesa implementacije Strategije reforme javne uprave u Republici Srbiji za period 2021-2025. Kao deo WeBER 2.0 projekta, GI su doprinele procesu istraživanja PAR Sectoral Mainstreaming u sektoru ekološke i klimatske politike. Zbog učešća GI u procesu OGP-a, GI su takođe učestvovali na regionalnom sastanku OGP Europe 2022. u oktobru 2022.

Mreže

Građanske inicijative su članice sledećih formalnih i neformalnih nacionalnih/regionalnih/međunarodnih mreža/koalicija i platformi: **Kuća ljudskih prava, Platforma Tri slobode, WEBER, CIVICUS, Nacionalni konvent o Evropskoj uniji u Srbiji, Međusektorska radna grupa za slobodu izražavanja i medija, Balkanska mreža za razvoj civilnog društva (BCSDN), Koalicija za slobodan pristup informacijama od javnog značaja, Nacionalna asocijacija omladinskih radnika (NAPOR), Kovna organizacija mladih Srbije (KOMs), SeConS razvojna inicijativna grupa, Srpski filantropski forum, Javno o javnim konkursima, Grupa za slobodu medija, Grupa slučajeva „Spisak“, Inicijativa “Vakciniši se”, AGNA grupa (Affinity Group of National Associations), CASE koalicija, Platforma organizacija za saradnju sa mehanizmima Ujedinjenih nacija za ljudska prava.**

2. AKTIVNI GRAĐANI

Resurs centar Građanskih inicijativa

Tokom 2022. godine aktivnosti Resurs centra su se odvijale po planu. Kao i prethodnih godina, fokus je bio na programima jačanja kapaciteta, prvenstveno na treninzima, radionicama i informativnim sesijama za OCD. Treninzi su nastavili da se odvijaju u hibridnom režimu, lično i onlajn, u zavisnosti od potreba i mogućnosti. U cilju što efikasnijeg jačanja kapaciteta, usluge su prilagođene stepenu razvijenosti organizacija, a akcenat je stavljen na fleksibilan pristup, kao najprikladniji za odgovor na realne potrebe OCD na različitim nivoima razvoja. U periodu od 2020. do 2022. godine došlo je do značajnog porasta neformalnih grupa u Srbiji koje su počele da se organizuju i obraćaju se Resurs centru za podršku, pa su za njih organizovani treninzi po meri, kao odgovor na njihove specifične potrebe.

Od početka 2022. godine održano je ukupno **14 treninga** za preko **400 polaznika**.

Što se tiče Info sesija i TA sesija (tehničke pomoći), RC je pružio usluge tehničke pomoći novoosnovanim lokalnim organizacijama. Imajući u vidu potrebe OCD, TA i Info sesije se održavaju kako bi se obezbedilo da organizacija dobije neophodne i najvažnije informacije. Kada HD usluge nisu dovoljno informativne za OCD, sesije tehničke pomoći pokrivaju teme i pitanja. Info sesije su bile jedna od najvažnijih usluga Resurs centra za druge OCD. RC je zajedno sa lokalnim partnerima **održao 9 info sesija**.

MOOC treninzi

Pored tradicionalnih uživo i onlajn kurseva za jačanje kapaciteta, RC je pripremio i niz onlajn kurseva, imajući u vidu sve veću popularnost učenja na daljinu, fleksibilnost koje ono donosi i mogućnost da pojedinac odredi tempo koji mu/joj odgovara. Unapred snimljeni kursevi pokrivaju najvažnije oblasti rada udruženja, a ideja ovih kurseva je da omogućće gledaocu da ove teme što bolje savlada iz svog doma i unapredi rad svog udruženja. Pored video zapisa, gledaoci mogu preuzeti i dodatne materijale koji bi im pomogli da dodatno unaprede svoje znanje o određenoj temi. Spisak tema obrađenih u videima:

- Strateško planiranje
- Pisanje predloga projekta
- Finansijsko i administrativno upravljanje
- Ljudski resursi
- Vrste budžeta udruženja
- Javno zagovaranje
- Strateška komunikacija
- Digitalne komunikacije
- Odnosi sa medijima
- Crowdfunding

Video snimci su objavljeni na veb stranici Resurs centra.

„PRačka” konferencija

RC je zajedno sa EU TACSO 3 organizovao peto izdanje „PRačka” konferencije, kao regionalni P2P događaj, od 20. do 21. aprila 2022. godine u Beogradu. Konferencija je posvećena trendovima u komunikaciji i ovo izdanje je bilo fokusirano na potrebu da se unaprede komunikacioni naponi OCD, uče i razmenjuju primeri dobre prakse. Dvodnevni događaj okupio je različite predstavnike OCD, medijske i marketinške profesionalce. Događaj je pružio platformu za učenje i razmenu iskustava između učesnika.

Donatorski forum

RC je organizovao Donatorski forum, koji je održan 19. maja 2022. godine u Prostoru „Miljenko Dereta“ u Beogradu. Tema ovogodišnjeg foruma bila je „Efektivna podrška civilnom društvu“. Tokom ovog jednodnevnog događaja, učesnici su imali priliku da upoznaju različite donatore, umreže se, razmene ideje i buduće planove, kao i da istaknu neke od važnih tema vezanih za odnos donatora i OCD. Svi učesnici Forumu su se složili da su ovakve konferencije koje okupljaju predstavnike OCD i donatorsku zajednicu potrebne i ključne kako bi ove dve „strane“ mogle bolje da sarađuju i razumeju potrebe i gledišta jedni drugih. Takođe je zaključeno da ovakvi događaji treba da postanu redovna aktivnost umrežavanja, čime se jačaju odnosi između dve zajednice. Neki od zaključaka donetih tokom Donatorskog foruma 2022 bili su da mora postojati međusobno poverenje, kako poverenje organizacija u donatore, tako i poverenje donatora u organizacije; organizacijama je potrebna direktnija komunikacija između organizacija i donatora, ali je potreban i strukturirani dijalog – da donatori budu otvoreni za promene i da prate organizacije i stanje u društvu, da budu fleksibilniji i bolje iskoriste potencijal umrežavanja; veliki, multilateralni donatori, kao što su EU i drugi, treba da imaju veće regrantiranje, jer to pruža priliku za podršku većem broju organizacija i veću raspodelu postojećih sredstava i resursa; organizacije mogu da komuniciraju na način na koji žele da uokvire stvari, uz razumevanje okvira finansiranja koje proizilazi iz razmišljanja određenih vlada, ali one imaju sposobnost i treba da budu orijentisane na misiju, i vođene, ne samo onime što pokušavaju da reše, nego i načinom na koji pokušavaju da ga adresiraju. Predstavnici donatorske zajednice na ovom forumu imali su priliku da čuju izazove civilnog društva i izvuku zaključke relevantne za planiranje njihovih budućih akcija.

Tokom 2022. godine, nastavljeno je dalje osnaživanje 30 odabranih OCD koje su podržane kroz **ACT institucionalne grantove (IG)**. Organizovano je niz treninga “skrojenih po meri” - tj. prilagođenih njihovim potrebama i prioritetima i pružena intenzivna mentorska podrška. Za IG-ove je organizovana obuka za diverzifikaciju izvora finansiranja, koja je predstavljala prvu priliku od početka realizacije projekata za susret sa svim dobitnicima grantova, kako za GI, tako i za mentore i za same primaoce grantova i to je bila kombinacija rada i umrežavanja. U okviru tri dana obuke, sa skoro 60 predstavnika korisnika grantova, osoblja GI i mentora, organizovana je akcija prikupljanja sredstava, u okviru vežbe, koja je završena sa skoro **80.000,00 dinara** prikupljenih za cilj za koji su svi učesnici glasali: sredstva za lečenje bolesne devojčice iz Iriga (mala opština kod Novog Sada). Neki od IG-ova su upotrebili znanje i veštine stečene tokom ove obuke organizovanjem sopstvenih događaja prikupljanja sredstava. Takođe, dve OCD (CK 13 i Patrija, obe iz Novog Sada) organizovale su zajedničku akciju prikupljanja sredstava kombinujući svoje resurse. Odabrani korisnici grantova su takođe imali trening za onlajn zagovaranje, osnovni i napredni, zajedno sa novim korisnicima grantova za Covid. Dodatna podrška mentora je pružena IG-ovima u kreiranju politika i praksi za angažovanje građana u njihovim akcijama, kao i u kreiranju strategija prikupljanja sredstava ili okvira za diversifikaciju izvora finansiranja.

Redovne terenske posete IG-ovima su organizovali zaposleni u GI sa ciljem da im pruže podršku i pomoć u pripremi finansijskih izveštaja i ispunjavanju ugovorenih obaveza.

Tokom čitavog perioda implementacije, 6 odabranih mentora održalo je redovne onlajn i sastanke uživo na kojima su razgovarali o modalitetima podrške mentora za 2022. godinu i razmenili iskustva i naučene

lekcije u radu sa IG-ovima. Pored toga, mentori su bili uključeni u proces redefinisanja Matrice standarda osiguranja kvaliteta (koja je pilotirana tokom rada sa IG-ovima i rada na implementaciji projekata IG) na osnovu stečenog iskustva i naučenih lekcija.

Na završnom događaju organizovanom 30. oktobra u Beogradu predstavljeni su rezultati dve godine podrške odabranim OCD u njihovom organizacionom razvoju i implementaciji IG-ova (01. oktobar 2020. - 30. septembar 2022.). **30 OCD** je podržano sa ukupno 77.317.633,96 dinara (cca 880 hiljada EUR) za poslovanje u osam različitih oblasti (međunarodna saradnja, razvoj i stanovanje, zdravstvo, životna sredina, obrazovanje i istraživanje, pravo, zastupanje i politika, filantropski posrednici i promocija volonterizma, pružanje socijalnih usluga). Izrađeno/unapređeno i usvojeno je više od 150 strateških, operativnih i upravljačkih dokumenata (Strateški plan i prateći akcioni plan, Komunikaciona strategija, Strategija prikupljanja sredstava, Plan brendiranja udruženja, Plan izgradnje baze podrške, Unapređenje Pravilnika o radu udruženja, Plan razvoja kapaciteta članova, Pravilnik o sistematizaciji radnih mesta i unutrašnjoj organizaciji, Plan diverzifikacije finansiranja, Strategija razvoja digitalnih komunikacija, Etički kodeks, Plan javnog zagovaranja). Podržane OCD pokrenule su ukupno 78 zagovaračkih inicijativa, od kojih je 26 pružilo ukupno 105.434 usluge i uključilo **136.726 građana** u treninge, radionice, debate i druge javne događaje koje su organizovali. U cilju samoodrživosti i finansijske diversifikacije, IG-ovi su ostvarili prihod od prodaje robe i usluga u iznosu od 197.893.955,26 dinara (cca 1,6 miliona evra) i od crowdfundinga u iznosu od 6.520.173 dinara (cca 55.000 evra).

Krajem 2022. 16 OCD, prethodno već podržanih kroz IG, aplicirano je za dodatnu mentorsku podršku kako bi mogli da nastave sa organizacionim razvojem i realizuju ideje i aktivnosti planirane u okviru strateških, akcionih i upravljačkih dokumenata razvijenih tokom implementacije projekta IG. Do kraja juna 2023. oni će, uz podršku mentora implementirati planove u oblasti diversifikacije izvora finansiranja (7 OCD), organizacione strategije (3 OCD), programa i razvoja usluga (3 OCD), javnog zagovaranja (2 OCD) i upravljanja ljudskim resursima (1 OCD).

ACT Constituency Building jačanje mreža OCD i podrška zajedničkim akcijama zagovaranja u ovom izveštajnom periodu bilo je fokusirano na posledice koje pandemija COVID-19 ima na mentalno zdravlje aktivista. Da bi se to postiglo, napravljena je kampanja pod nazivom **“Podržimo se”**. Aktivnosti ove kampanje do sada su uključivale **sastanke sa 8 OCD** koje rade na temi mentalnog zdravlja sa različitim ciljnim grupama kako bi se nadogradila postojeća mreža. Do sada je podržana logistika i vidljivost **Festivala mentalnog zdravlja** u Beogradu (10. septembar - 29. oktobar). Stručnjaci za mentalno zdravlje održali su **radionicu na otvorenom** o sagorevanju i stresu za aktiviste u Revi, Krnjači u Beogradu sa više od 20 učesnika. GI su inicirale pisanje **izveštaja iz senke** za **Akcionni plan Programa zaštite mentalnog zdravlja** i pružale mentorsku podršku pojedincima/kama iz OCD koji su pisali izveštaje. Rezultati ovog izveštaja iz senke predstavljeni su na okruglom stolu organizovanom krajem decembra 2022. u Republičkom sekretarijatu za javne politike (RSJP). Okruglom stolu su prisustvovali predstavnici/e nadležnih institucija i zainteresovanih strana za implementaciju mera iz ovog akcionog plana: Ministarstva zdravlja, Istituta za javno zdravlje Batut i predstavnici/e Pokreta za mentalno zdravlje. Psychosocial Innovation Network i konsultantkinja Aurelija Đan izradili su **holističko istraživanje o mentalnom zdravlju aktivista u Srbiji** [“Da li čuješ? Da li osećaš?”](#) Ovo istraživanje predstavljeno je javnosti na događaju u decembru 2022. GI su podržale i pozorišnu predstavu **Na ivici** na temu samoubistva među tinejdžerima koju je izveo Reflektor teatar u Vranju, Bujanovcu i Lebanu za

srednjoškolce, sa terapijskim seansama nakon predstave za više od 200 nastavnika i učenika. Stručnjaci GI su održali **4 radionice za mlade sa 104 srednjoškolca** na jugu Srbije – opštinama Vranje, Bujanovac i Lebane (jedna od njih je urađena u saradnji sa KOMS-om – Krovnom organizacijom mladih Srbije). GI su kreirale posebnu **komunikacionu strategiju** za sve aktivnosti, **kreirale 2 i snimile ukupno 6 videa** - intervjua sa aktivistima o njihovom mentalnom zdravlju u cilju podizanja svesti.

Podrška ekološkim aktivistima

GI su 2022. godine nastavile da pružaju podršku aktivistima za zaštitu životne sredine i građanima koji su dobili prekršajne prijave zbog učestvovanja u ekološkim protestima.

Građanske inicijative su prvo obezbedile mehanizme kako bi se došlo do što većeg broja građana kojima je bila potrebna pravna pomoć zbog učešća u blokadama puteva. To je urađeno kroz mapiranje i direktan kontakt sa svim grupama i organizacijama koje su bile uključene u organizovanje više od 70 blokada puteva širom Srbije. Članovi osoblja GI koji su radili na terenu imali su komunikaciju sa svim političkim partijama, lokalnim organizacijama civilnog društva i neformalnim grupama i obavestili su ih o tome da građani mogu da se jave GI. Komunikacija je ostvarena preko Viber grupa, društvenih mreža, Tviter prostora koji su se bavili blokadama, ali je bilo i nekoliko medijskih objava. GI su refundirale kazne za **253 osobe**. Prema nadzoru koji je izvršio Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, i podacima koje je dostavilo Ministarstvo unutrašnjih poslova, izdata su **1.993 prekršajna naloga/pokrenuta postupka**. Treba imati u vidu da je ukupan broj svakako znatno veći – nadzor je izvršen i novčane kazne građanima stižu i dalje, a u taj broj ispod 2.000 ne spadaju postupci pokrenuti protiv navodnih organizatora po Zakonu o javnom okupljanju. Prema informacijama građana koji su se obratili GI, protiv organizatora je pokrenuto više desetina postupaka. Prema podacima Poverenika za informacije, na teritoriji cele Srbije bilo je nešto manje od 2.000 izdatih naloga/pokrenutih postupaka. U Beogradu je izdato 17% (340 od 1993) svih postupaka/naloga.

Do avgusta ove godine, GI su se javljali građani koji su dobili prekršajne kazne. Istovremeno, nastavljeno je praćenje svih pokrenutih sudskih postupaka. Na osnovu podrške i vidljivosti koja je ostvarena, sprovedena je crowdfunding kampanja kroz koju su obezbeđena dodatna sredstva od donacija građana za naredni period. Slogan koji je korišćen u ovoj kampanji je bio: Sloboda se u Srbiji plaća. U julu je organizovana konferencija za novinare na kojoj su objavljene informacije o oslobađajućim presudama. Prema rečima advokata sa kojima smo bili u kontaktu, izrečene su oslobađajuće presude u preko 60 predmeta iz desetak gradova, a sudije su potvrdile ono što smo govorili od početka – da je pravo na protest zagarantovano Ustavom, a da ga je policija prekršila gonjenjem aktivista i pretnjama nezakonitim snimanjem okupljanja. GI će u narednom periodu nastaviti da prati broj oslobađajućih presuda.

Uz prekršajne prijave, pružena je podršku ekološkim organizacijama.

Zajedno sa **udruženjem „Odbranimo šume Fruške gore“** Gradjanske inicijative su radile na formulisanju saopštenja i podizanju svesti o problemu seče šuma na Fruškoj gori. Tokom terenskih poseta urađeno je umrežavanje sa ekološkim aktivistima iz cele Srbije kako bi se izvršio jači pritisak na donosioce odluka. Sprovedena je kampanja podizanja svesti o prepoznatom problemu na lokalnom nivou. Održan je niz mentorskih treninga o okupljanju zajednice.

Odbranimo planine Babu, Planu i Lešje

Aktivistima je pružena podrška u organizovanju, umrežavanju, jačanju sopstvenih kapaciteta i javnom zagovaranju. Utvrđeni su problemi sa kojima se meštani suočavaju zbog rada nelegalnog kamenoloma. Njima je pružena podrška prilikom kreiranja i podnošenja građanske inicijative za obustavu rada kamenoloma. Dali smo im veću vidljivost na društvenim mrežama i u medijima.

Ne damo Jadar

Udruženje „Ne damo Jadar“ podnelo je građansku inicijativu kojom predlaže da Skupština izmeni odluku kojom se dozvoljava otvaranje rudnika litijuma kompanije Rio Tinto na području Jadra. Udruženje je u prethodnom periodu radilo na snažnoj zagovaračkoj kampanji za izmenu zakona o eksproprijaciji.

Čuvari Kablara

Čuvari Kablara su neformalno udruženje nastalo zbog problema u vezi sa inicijativom urbanizacije Ovčarsko-kablarske klisure, sa posebnim akcentom na izgradnju vidikovca na Kablaru, čemu se ovo udruženje protivi. Kao rezultat pokrenute peticije i zagovaračke kampanje „Sačuvajmo Kablar“, predstavnici udruženja imali su niz sastanaka sa predstavnicima institucija i premijerkom Srbije. Radili smo sa aktivistima na umrežavanju i formalizovanju inicijative.

Pokret Tvrđava

Pokret Tvrđava se tri godine zajedno sa meštanima okolnih smederevskih sela bori za smanjenje zagađenja vazduha izazvanog radom Železare Smederevo. Obračali su se institucijama, podneli prijave za inspekcijски nadzor, ali i krivične prijave protiv kineske kompanije HBIS i odgovornih lica i organizovali niz protesta. U saradnji sa organizacijom NEA zalagali su se za poštovanje ekoloških standarda u radu Železare Smederevo, u cilju zaštite zdravlja stanovništva koje je ugroženo radom ovog preduzeća. Podržani su u kreiranju peticija i kampanja zagovaranja usmerenih na institucije.

Kod ovih inicijativa korišćen je specifičan pristup i fokus nije bio na procesu transformacije u formalne organizacije, osim ukoliko je procenjeno da imaju kapacitet i volju za to. Pružana im je ad hoc podrška, u skladu sa trenutnim potrebama, koje su najčešće podržavane u procesima zagovaranja i jačanju baze podrške.

Građanske inicijative su implementirale grant šemu Podrška inicijativama javnog zagovaranja za ublažavanje efekata pandemije Covid19. U okviru ovog granta podržano je 7 organizacija čiji su projekti trajali do 6 meseci. Veliki broj organizacija se kroz svoje projekte bavio mentalnim zdravljem, što je inspirisalo stvaranje Mreže za mentalno zdravlje, zbog potreba organizacija i aktivista.

U februaru je pokrenuta petogodišnja aktivnost USAID-a Jačanje otpornosti civilnog društva u Srbiji (CSRS). Građanske inicijative, kao jedan od partnera u konzorcijumu, radiće na jačanju sposobnosti organizacija civilnog društva da odgovore na nove izazove građanskog prostora, kao i na unapređenju podsticajnog okruženja za civilno društvo. Jačanje kapaciteta OCD će se fokusirati na razvoj i jačanje znanja, veština i načina razmišljanja, kao i na obezbeđivanje sofisticiranih alata za OCD. Koristeći R+ kao okvir, CSRS će implementirati sveobuhvatan proces otpornosti i izgradnje kapaciteta koji kombinuje formalnu obuku, ad hoc prilagođenu (pravnu, tehničku i finansijsku) podršku, vršnjačko učenje i podučavanje, i olakšano angažovanje, razmišljanje i prostore za planiranje za različite akteri civilnog društva. Kroz kaskadni model zasnovan na 25 čvorova otpornosti širom zemlje, program će obezbediti širok domet, angažujući se sa tradicionalnim i netradicionalnim akterima iz sektora. Do sada je 28 OCD

Širom Srbije već izabrano kao čvorovi otpornosti. Građanske inicijative, u okviru svog delokruga, rade i na razvoju Neprofitne.rs. Ova platforma pruža transparentne podatke o radu i finansijama udruženja i fondacija. Ideja je da se postojeća platforma unapredi novim funkcijama i sadržajem koji će efikasnije odgovoriti na potrebe OCD.

Što se tiče poboljšanja podsticajnog okruženja za civilno društvo, cilj je da se postepeno ponovo pokrene dijalog između vlasti i civilnih aktera i osigura da je civilno društvo uključeno u procese donošenja odluka. Projektni konzorcijum pruža tehničke savete vladinim institucijama kako bi poboljšali svoje procese za konsultacije sa civilnim društvom i podržali razvoj sveobuhvatne agende civilnog društva koja bi usmeravala buduće napore u vezi sa vladom. CSRS program će takođe omogućiti ad hoc prostore za dijalog sa više zainteresovanih strana o pitanjima od zajedničkog interesa.

U okviru Programa izgradnje kapaciteta, Građanske inicijative su takođe nastavile da se fokusiraju na izgradnju kapaciteta udruženja porodica žrtava, kroz projekat *Jačanje inkluzivnih glasova žrtava, transformisanje narativa*.

Ovaj projekat zajednički sprovode holandska organizacija PAX, Međunarodni centar za tranzicionu pravdu (ICTJ), INTEGRA i Nova društvena inicijativa (NSI) sa Kosova, Mirovna akcija iz Severne Makedonije i Građanske inicijative iz Srbije. Konzorcijum radi sa udruženjima žrtava na Kosovu, Srbiji i Severnoj Makedoniji, na jačanju (institucionalnih) kapaciteta, poboljšanju kvaliteta njihovih inicijativa i projekata i odnosa između različitih grupa žrtava, istovremeno ih povezujući sa mladim aktivistima i umetnicima.

Aktivnosti sprovedene u 2022. godini obuhvataju:

Izrada analize o proceni položaja i potreba grupa žrtava u regionu

Ne postoji skorašnje sveobuhvatno istraživanje o položaju i potrebama žrtava u Srbiji. Dostupna istraživanja istražuju samo delimične aspekte, kao što je potreba da žrtve dobiju zvanično priznanje u vidu reparacija, ili iskustva žrtava koje svedoče na sudu. Stoga je jedna od prvih aktivnosti na ovom projektu bila izrada napredne procene kroz koju su identifikovane, procenjene i mapirane mnoge formalne i neformalne grupe žrtava i organizacije civilnog društva koje rade sa žrtvama u Srbiji.

Proces izrade ove analize podrazumevao je dubinske intervjuje sa članovima različitih grupa žrtava, udruženja porodica žrtava i organizacija civilnog društva koje rade sa žrtvama sa ciljem izrade sveobuhvatnog istraživanja o položaju i potrebama žrtava u Srbiji, ali takođe na Kosovu iu Severnoj Makedoniji. Izveštaj je objavljen 2. decembra 2022.

Organizovanje programa izgradnje kapaciteta udruženja žrtava po meri

Nalazi izveštaja dali su dobro razumevanje položaja i potreba ovih udruženja, a poslužili su i kao osnova za razvoj prilagođenog programa obuke za jačanje institucionalnih kapaciteta ovih grupa. Program se sastojao od pet trodnevni treninga, od kojih se svaki fokusirao na određenu temu od značaja za dalji razvoj ovih grupa.

Grant šeme za udruženja žrtava

Nakon završenog programa obuke po meri za jačanje institucionalnih kapaciteta grupa žrtava, pokrenut je poziv za grant Šemu, kao dodatno sredstvo podrške ovim grupama.

Grantovi su trajali šest meseci i svi su završeni do kraja oktobra.

Tokom ovog perioda, organizacije žrtava su aktivno radile na organizovanju različitih događaja i sprovođenju svojih inicijativa na lokalnom nivou. Grupe su organizovale nekoliko panel diskusija, svečanu akademiju, panel diskusiju i projekcije dokumentarnih filmova.

Cilj ovih događaja bio je podizanje svesti javnosti o problemima nestalih i kidnapovanih lica, kao i povezivanje različitih inicijativa koje vode žrtve. Takođe, organizacije žrtava su pripremile i štampale svoje biltene i časopise koji su predstavljeni i distribuirani tokom ovih događaja.

Jedna od važnih inicijativa i aktivnosti koje su zajednički organizovale grupe žrtava sa Kosova i iz Srbije bilo je obeležavanje Međunarodnog dana nestalih. Ovaj dan obeležen je sa dve zajedničke konferencije za novinare, jednom u Beogradu i jednom u Prištini. Prva konferencija za novinare održana je u Beogradu 26. avgusta, dok je druga bila u Prištini 29. avgusta. Predstavnici organizacija žrtava sa Kosova i iz Srbije otputovali su u Beograd i Prištinu i zajedno prisustvovali konferencijama za novinare. Događaji su medijski propraćeni u Srbiji, informišući javnost o dosadašnjem radu po pitanju nestalih i kidnapovanih lica, ali i stavljajući na znanje da je obostrana saradnja organizacija žrtava neophodna za podizanje svesti i dalje zalaganje za rešavanje ovog pitanja.

Regionalne i nacionalne umetničke produkcije

Da bi tranziciona pravda igrala značajnu ulogu u demokratizaciji i izgradnji mira, ona mora da prevaziđe tradicionalni pravni pristup pravdi odozgo prema dole i da se fokusira na mere koje su restorativnije i koje angažuju širu zajednicu, kao što su umetnost i memorijalizacija. U saradnji sa grupama žrtava razvijen je jedan broj umetničkih produkcija.

Prva takva regionalna aktivnost bila je izložba „Sve naše suze“, koja je organizovana kao uvod u godišnji festival „Miredita, dobar dan“ u Endžio Hubu (NGO Hub) u Beogradu, od 25. maja do 1. juna 2022. godine. Ova jedinstvena izložba posvećena je pričama o žrtvama ratova u regionu. Cilj instalacije je bio da se šira javnost upozna sa njihovim pričama i uputi molba za podršku žrtvama i drugim pogođenim grupama u regionu u njihovoj potrazi za istinom i pravdom.

Izložba se sastojala od 34 originalne fotografije, koje su snimila četiri fotografa u različitim mestima Srbije, Kosova i Severne Makedonije. Fotografi koji su učestvovali na izložbi su Atdhe Mulla (Kosovo), Nike Batev i Arbnora Memeti (Severna Makedonija) i Borislav Pešić Blagoja (Srbija) koji je bio i kustos izložbe u Beogradu.

Priče koje fotografije predstavljene na ovoj izložbi imaju za cilj da prikažu pokazuju nekoliko aspekata ratova u bivšoj Jugoslaviji – porodične fotografije nestalih lica, mesta zločina, masovne grobnice, interno raseljena lica i spomen obeležja, ali i dugotrajne posledice sukoba koji se i danas osećaju, pokazujući svu tragediju i složenost rata. Proces stvaranja urađen je u saradnji sa udruženjima porodica nestalih i umrlih iz Srbije i Kosova, kao i porodicama poginulih civila i interno raseljenih lica iz Severne Makedonije, sa

ciljem da se otvori prostor za nove mogućnosti i zajedničke inicijative kada je u pitanju izgradnja mira i pomirenje u regionu.

Izložbu u Beogradu otvorila je uvodna reč predsednice jedne od organizacija žrtava koje su uključene u projekat, koja je u ime svih žrtava poslala poruku mira i pomirenja.

Nakon otvaranja u Beogradu, izložba je u oktobru otputovala u Skoplje, Severna Makedonija, gde ju je otvorio Stevo Pendarovski, predsednik Severne Makedonije. Izložba je takođe otputovala u Prištinu, na Kosovo, i otvorena je 10. decembra na Dan ljudskih prava, a uvodne govore držali su predstavnici grupa žrtava sa Kosova i iz Srbije.

Paralelno, kao nacionalna umetnička produkcija, Građanske inicijative su objavile poziv mladim umetnicima iz Srbije i regiona da podnesu idejno rešenje za postavljanje spomenika u Srbiji posvećenog svim žrtvama ratova u bivšoj Jugoslaviji. S obzirom na to da u Srbiji trenutno ne postoji takav spomenik, biranje predloga takvog obeležja od strane porodica žrtava i njihovo javno objavljivanje pomoglo bi da se zahtevi žrtava pojačaju na nov i inovativan način. To bi takođe bilo značajno oruđe u njihovim naporima zagovaranja i značajan podsticaj donosiocima odluka da se fokusiraju na ova pitanja. Pokretna izložba svih prispelih predloga biće organizovana kao sredstvo zagovaranja i podizanja svesti o ovoj temi.

Grant šema za udruženja mladih

Mladi aktivisti će takođe biti podržani kroz grant šemu za žrtve i omladinske grupe kroz koje mogu da angažuju aktivnosti koje odgovaraju na potrebe žrtava – sprovođenje istraživanja, aktivnosti neformalnog obrazovanja, obuke i predavanja, otvorene razgovore i okrugle stolove, umetnost i mediji, neformalno otkrivanje istine i dokumentovanje, memorijalizacija, pripovedanje, lokalno zagovaranje. Kroz obuku i mentorstvo i prilagođeni program izgradnje kapaciteta, GI će podržati grupe mladih u sprovođenju njihovih aktivnosti. Šema grantova za omladinske grupe će biti pokrenuta u aprilu 2023.

Regionalni sastanci udruženja žrtava

Prvi regionalni sastanak udruženja žrtava i omladinskih grupa (iz Srbije, Kosova i Severne Makedonije) organizovan je u Skoplju, početkom decembra, kako bi se podstakla razmena i izgradili mostovi između različitih udruženja žrtava i mladih.

Ovaj sastanak bio je posvećen nalazima Analize o proceni i mogućnostima za zagovaranje udruženja žrtava koje se mogu izvući iz njih.

Medijska skloništa

Građanske inicijative su tokom 2022. godine nastavile da sarađuju sa lokalnim medijima, medijskim organizacijama i medijima civilnog društva, okupljenim pod okriljem Medijskih skloništa kroz direktne aktivnosti ili mentorsku podršku, sa ciljem da nastave da grade održive mehanizme medija kako bi ostvarili svoju glavnu ulogu u društvu, kao i da ojačaju svoju nezavisnost i uređivačku politiku kako bi povećali svoju relevantnost i prisustvo u životu svoje lokalne zajednice. U tu svrhu, medijski tim GI je održao niz strateških sastanaka na kojima je definisao ciljeve pomoći Medijskim skloništimu u skladu sa specifičnostima i zahtevima pojedinačne lokalne zajednice u kojoj rade, kao i komunicirao pravac

planirane aktivnosti sa njima. Kako se Medijska skloništa značajno razlikuju po organizacionoj snazi, kapacitetima i veličini, njihov jedinstven pristup je da se okupe oko jednog zajedničkog koncepta – da stvore prostor za zajedničko i nezavisno delovanje lokalnih medija, OCD i građana na povećanju kvaliteta javnog informisanja u lokalnim zajednicama u Srbiji. Vizija iza toga je da Medijska skloništa otvori više prema građanima/zajednici i unapredi te procese na lokalnom nivou. Kao rezultat strateških sastanaka GI tima, definisani su ciljevi da se Medijskim skloništima pruži pomoć za povezivanje sa dve grupe direktnih aktera i stejkholdera – civilnog sektora i građana, ali i novinara, medija iz drugih lokalnih zajednica, institucija na lokalnom i nacionalnom nivou (LS, zdravstvo i socijalna zaštita, pravosuđe, policija, obrazovanje, poslovni sektor...) – u aktivnostima koje će doprineti boljem međusobnom razumevanju i zadovoljavanju potreba lokalnih novinara, medija, OCD i građana, u njihovom najboljem interesu.

Aktivnosti koje su sprovedene u 2022. godini usmerene su na postizanje ovih ciljeva – jačanje medijske infrastrukture u Vranju, Preševu, Bujanovcu, Novom Pazaru, Užicu, Valjevu, Čačku, Kragujevcu, Nišu, Zaječaru, Pančevu i Šapcu, na podršku nezavisnom javnom informisanju u svojim lokalnim zajednicama, izgrađujući mreže medija i novinara sa lokalnom zajednicom u kojoj deluju (izgradnja zajednice – posebno sa civilnim sektorom, OCD i građanima), kao i da sarađuju i grade mreže sa drugim medijima i novinarima u okviru konkretne zajednice ili sa drugim gradovima i mestima u Srbiji. Nadalje, GI pružaju podršku i zaštitu Medijskim skloništima i drugim lokalnim medijima i medijskim radnicima u slučajevima različitih pritisaka, prijetnji i kršenja prava, kroz održivi mehanizam zaštite i sigurnosti novinara i uz hitno reagovanje i pomoć (Info Vranjske u Vranju, Glas Zaječara u Zaječaru, Jug pres iz Leskovca, Podrinjske i TV Šabac iz Šapca, Pančevo Siti u Pančevu).

Tokom godine, medijski tim GI je održao preko **30 sastanaka** sa lokalnim medijima i organizacijama, uključujući pojedinačne i zajedničke diskusije i konsultacije i/ili direktne terenske posete lokalnim Medijskim skloništima. Redovna komunikacija sa Medijskim skloništima je ključna za sticanje uvida u njihove svakodnevne probleme, poslovanje i planove razvoja kako bi pružena pomoć bila pravovremena i najprikladnija. Sastanci su poslužili i za identifikaciju njihovih potreba za izgradnjom kapaciteta i definisanje aktivnosti za dalje jačanje njihovih administrativnih, menadžerskih, poslovnih, proizvodnih i promotivnih kapaciteta, kroz direktno mentorstvo, stručnu podršku, umrežavanje, ad hoc i pravnu pomoć, učešće u razvojnim procesima kroz prikupljanje sredstava, i tako dalje. S tim u vezi, organizovane su aktivnosti izgradnje kapaciteta za Medijska skloništa: pored jačanja internih kapaciteta organizacija (dvodnevna radionica uživo u Beogradu), medijima i organizacijama je pružena i direktna, interna pomoć mentora koji su sa njima radili na pojedinačnim temama (u Vranju, Preševu, Kragujevcu, Zaječaru, Novom Pazaru) – medijska i digitalna pismenost za mlade buduće novinare, mobilizacija zajednice, organizaciona izgradnja i razvoj, strateško planiranje, mobilno novinarstvo, pisanje predloga projekata, upravljanje projektima i finansijama i digitalni marketing.

Osmišljen je i realizovan još jedan oblik direktne pomoći medijima i organizacijama u Medijskim skloništima kroz direktno angažovanje mladih volontera – maturanata i studenata tercijarnih studija – voljnih da uče o novinarstvu i medijima, da rade u redakcijama ili u medijskom okruženju, sa jedne strane, i ponude svoje veštine društvenih medija i perspektivu medijima sa druge strane. Jedan takav pilot projekat realizovan je sa predstavnicima mladih, mladih studenata i influencersa u svojim zajednicama i lokalnim medijima na jugu Srbije, u Lebanu (Leskovac), Vranju, Bujanovcu i Preševu. Ovo je rezultat prethodnih razgovora i susreta sa medijima u ovim gradovima, gde je uočeno da im nedostaju mladi novinari, njihove veštine društvenih medija i uticaj na digitalne platforme, kao i njihova perspektiva u izveštavanju o i za mlade. Iz tog razloga je u aprilu 2022. godine objavljen poziv za prijavu mladih volontera u ovim sredinama i nakon velikog broja prijava odabrano je **8 volontera** i uključeno u program rada sa lokalnim medijima. Prvi krug prakse je obavljen u periodu od 2 meseca – u junu i julu,

međutim, gde je bilo potrebno, dvomesečna praksa je prebačena za kasnije (Preševo). Mladi novinari volonteri su tokom prakse radili na dnevnim temama sa urednicima, pisali članke i reportaže, izveštavali sa terena, ali i prenosili svoja znanja u rukovanju njihovim društvenim mrežama. Kreirali su sopstvene priče za digitalne platforme, koristili MoJo za izveštavanje i kreiranje sadržaja koji je zanimljiv i relevantan za njihovu publiku i učestvovali u mentorskom programu sa mentorima Građanskih inicijativa o medijskoj i digitalnoj pismenosti i mobilnom novinarstvu. Medijska skloništa su služila i kao medijski centar za informisanje građana tokom izbora u aprilu.

2022. je bila veoma produktivna godina za Medijska skloništa, posebno u aktivnostima angažovanja zajednice, sa **preko 20 javnih događaja** i akcija organizovanih sa i za građane i uz pomoć Građanskih inicijativa. Medijsko sklonište u Vranju je sjajan primer koji je sproveo brojne akcije podizanja svesti javnosti, okrugle stolove, diskusije, treninge, festivale i konferencije, na teme od najvećeg značaja za lokalnu zajednicu – festival demokratije za građane – aktivizam i demokratija, festival Slobodna zona, mediji i literatura na istom zadatku, mladi i medijska/digitalna pismenost, omladinski festival **Fake Legit**, konferencija mladih – mladi i javno informisanje, problem sufinansiranja medijskih projekata u javnom informisanju itd. Ovo poslednje je prepoznato kao ključno pitanje opstanka za mnoge nezavisne medije, pa su i mnoga druga Medijska skloništa odabrala ovu temu za javnu raspravu sa građanima i relevantnim lokalnim akterima u javnim događajima – Čačak, Novi Pazar, Kragujevac, Valjevo. Druga skloništa organizovala su lokalne akcije za građane, kao što su bezbednost novinara u lokalnoj zajednici, sastanci sa predstavnicima OCD i nezavisnih medija radi razmene ideja, javna i interna okupljanja oko zajedničkih tema – korupcija, mladi umetnici i mediji, omladinska škola novinarstva (Pančevo), problem tabloidnog izveštavanja (Niš) i mogućnosti prikupljanja sredstava za lokalne medije – program Kreativna Evropa za medijske projekte (Valjevo). Konačno, novopazarsko Medijsko sklonište je organizovao gostovanje predstave „Urednik” Reflektor teatra iz Beograda, koja je naišla na odličan prijem jer je poseta bila zaista zapažena za ovaj grad.

U poslednjem kvartalu godine, medijski tim GI je u Beogradu organizovao konferenciju povodom emitovanja **100. epizode** podkasta „Van centra” pod nazivom **SAGA** (Sabor građanskog aktivizma) i iskoristio ovaj jubilej da pozove medije, novinare, organizacije civilnog društva i sve zainteresovane građane da učestvuju u razmeni iskustava različitih lokalnih aktera iz različitih lokalnih zajednica i razgovaraju o lokalnim problemima i učešću i aktivizmu građana. Ovo je bila prilika da mediji iz Medijskih skloništa izgrade svoje mreže sa predstavnicima OCD u svojim lokalnim zajednicama i uspostave saradnju u izveštavanju o pitanjima od najveće važnosti za njihovu zajednicu i građane.

Mladi i građansko vaspitanje

Program građanskog vaspitanja nastavio je sa svojim glavnim aktivnostima tokom izveštajnog perioda. GI su objavile 100 novinskih članaka na veb stranici i društvenim mrežama, razvile i delile nastavne materijale i planove časova (28 dokumenata sa planovima časova za nastavnike osnovnih i srednjih škola objavljeno je na sajtu). Takođe, pokrenuta je kampanja za uvođenje GV na fakultetima koji obrazuju buduće nastavnike osnovnih škola (2 obuke za Pedagoške fakultete u Jagodini i Vranju za oko 60 studenata 2022. godine). Urađena je anketa o proceni potreba za nastavnike, OWIS obuka nastavnika za korišćenje dokumentarnih filmova u školi za nastavnike građanskog vaspitanja. OWIS (Jedan svet u školama) je obrazovni program koji se oslanja na upotrebu audiovizuelnih/dokumentarnih filmova u obrazovanju, a tokom ove godine, dobio je značajnu pažnju u smislu uključivanja različitih vidova saradnje i raznih vrsta lokalnih partnera. Još 12 nastavnika je 2022. godine uspešno prošlo OWIS obuku, pa se sa njima broj onih koji koriste ovu metodologiju povećao na 47, u 16 škola u Vranju, Bujanovcu,

Lebanu i Preševu. Tri inicijative proizašle iz OWIS metodologije pokazuju uticaj promovisanja aktivnog građanstva među mladima: poseta omladine Prihvatnom centru u Preševu, promocija preventivne zdravstvene zaštite i saradnje među zajednicama u Bujanovcu, kao i stvaranje bezbednog prostora za diskusiju o mentalnom zdravlju kroz pozorišnu predstavu "Na litici" - UG Budi. Ova dostignuća predstavljaju primer efikasnosti OWIS pristupa u negovanju angažovanih i informisanih građana.

Dobijena je licenca za tri nova OWIS dokumentarna filma, prućena sveobuhvatnim ToT materijalima koji sadrže planove časova i vežbe za svaki dokumentarac. Ovi najnoviji dodaci kolekciji su „Listen“, koja se bavi temom društvenih kohezija, „Betka i Talking Heads“, koja istražuje multigeneracijski dijalog i volontiranje i „Hello Salaam“ koji ispituje teme kao što su migracije, različitosti i interkulturalni dijalog.

Održana je tribina „Naučene lekcije“ – tema je bila školska 2021/22. godina sa nastavnicima i učenicima. Članovi tima GI učestvovali su na online Samitu o obrazovanju održanom u Bosni i Hercegovini gde smo predstavili naš program Građanskog vaspitanja. Učestvovali smo u koaliciji za UPR mehanizam o pravima mladih koju je pokrenuo Beogradski centar za ljudska prava.

Preduzeto je nekoliko aktivnosti na promovisanju mobilizacije mladih kao što su: jedna humanitarna akcija u Vranju, aktivnost u opštini Bujanovac u okviru globalne kampanje „Billion rising“ zagovaranja u ime žena i devojaka u Bujanovcu i širom sveta, osnaživanja i pozivanja za okončanje nasilja i rodne nejednakosti. Aktivnost u opštini Vranje povodom Dana planete Zemlje i još jedna aktivnost u opštini Bujanovac povodom Svetskog dana zdravlja. U okviru „Perspektive juga“ – serija članaka i publikacija u cilju promocije mladih aktivista sa juga Srbije. Napravljeno je devet priča aktivista, koje daju bliži pregled o omladinskom aktivizmu, omladinskim pokretima i potencijalnim preporukama o efikasnim načinima na koje se mladi ljudi mogu mobilisati oko svojih problema na lokalnom nivou i drugde. Kao prevashodni cilj omladinskog rada GI na jugu Srbije je i promocija međuetničke saradnje. Stoga je, pored redovnih zajedničkih aktivnosti u ciljnim multietničkim opštinama, napravljena prilika da se omogući učešće mladih u dve posete razmene omladinskog aktivizma između mladih iz Srbije i sa Kosova. Dve posete razmene su održane u Beogradu i Prištini, kao zajednička aktivnost sa partnerskom organizacijom Peer Educators Network-Kosovo. Festival Miredita Dobar dan, bio je još jedan značajan događaj u kojem su mladi iz ciljnih opština sa juga Srbije imali priliku da učestvuju i samim tim se uključe u javne debate i steknu znanja o relevantnim temama koje inače teže da obogate regionalne perspektive i stoga podstiču regionalnu saradnju i izgradnju mira.

Platforma “Zemlja za nas”

Platforma za angažovanje zajednice na mreži GI ostaje važno sredstvo i prilika za organizacije da dosegnu i uključe više ljudi kroz svoje kampanje i akcije. Od početka godine na platformi su pokrenuta tri nova projekta, na teme uključivanja građana u proces izrade sajta Centra za socijalni rad u Bujanovcu, inicijative za uvođenje jasnih kriterijuma za zapošljavanje u školama, i inkluzije mladih ljudi u procesima donošenja odluka.

Plan je da se ova platforma ponudi ekološkim neformalnim grupama i aktivistima širom Srbije kako bi mogli da je koriste za aktivnosti umrežavanja, razmenu informacija i lakše organizovanje terenskih akcija, tribina i sličnih događaja. Ukupno je registrovano 520 korisnika.

Prostor Miljenko Dereta

Tokom ove godine prostor „Miljenko Dereta“ nastavio je da se razvija u multifunkcionalni prostor za sve građane, udruženja, neformalne grupe, aktiviste, u skladu sa planovima i programima GI.

Konferencijska sala, galerijski prostor, studio i kafić su tehnički potpuno opremljeni i koriste se za sve vrste sastanaka, snimanja, debata, panel događaja, konferencija, treninga i drugih vrsta onlajn i oflajn događaja.

Tokom godine održano je preko 350 događaja različitih formata sa više od 9.000 učesnika.